

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 6167/09

בפני: כבוד השופטת א' פרוקצ'יה
כבוד השופט א' רובינשטיין
כבוד השופט ס' גיבראן

העותר: שלמה אבני

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

עתירה למתן צו על תנאי

בשם העותר: בעצמו

בשם המשיבה: עו"ד רועי שויקה

פסק-דין

השופט א' רובינשטיין:

א. העותר מבקש שאחרי מותו לא ייקבר אלא גופתו תינתן למאכל חיות. זאת לאחר שהמציא למשרד המשפטים צוואה ברוח זו, והודיעוהו כי הדבר נוגד את חוקי המדינה. הנמקתו היא כי נועד, ככל אדם "לחיות ולהבשיל על חשבון החי והצומח, ובכוא העת למות ולשמש מזון לאותם בעלי חיים וצמחים שבזכותם חייתי".

ב. המשיבה סבורה כי המדובר בסעד המנוגד לתקנת הציבור, שאינה סובלת כי גופת אדם תושלך אחר מותו בראש חוצות למאכל חיות, בניגוד לכבוד האדם, וכן יש בכך כדי ליצור זיהום סביבתי.

ג. אין מקום להיעתר לעתירה. פשוט לכל אדם כי קבלת משאלה כזאת כשלעצמה – בשונה למשל מן המקדיש גופתו למדע, שבסופה קבורה (ראו סעיף 5(א) לחוק האנטומיה והפתולוגיה, תשי"ג-1953) - מנוגדת לתקנת הציבור ולכבוד האדם. גם אם

מוחל העותר על כבודו שלו, אינו יכול למחול על כבוד הזולת שייתקל בתופעה אשר משמעה הוא ביזוי כבוד האדם וזיהום סביבתי; נשער בנפשנו אילו רבים היו הפונים בבקשה מעין זו, כיצד היתה נראית הסביבה, ואילו פורעניות היו מתרגשות. במקרא חוזה הנביא ירמיהו חזות קשה, כחלק מנבואת זעם, " ... ונפלה נבלת האדם כדומן על פני השדה וכעמיר מאחרי הקוצר ואין מאסף" (ירמיהו ט', כ"א). במישור המשפט הישראלי כבוד האדם הוא לא רק כבוד המת על פי צוואתו, אלא גם כבודם של החיים ורגשותיהם (ראו דנג"צ 3299/93 ויכסלבאום נ' שר הביטחון, פ"ד מט(2) 195, 200-201, השופט - כתארו אז - ש' לוינ).

ד. השופטת פרוקצ'יה בבג"צ 52/06 חברת אלאקסא נ' מרכז ויזנטל (לא פורסם) ציינה את הבסיס הנורמטיבי לנושא הקבורה (ראו פסקאות 146-148), ובין השאר כי, "שורה של מעשי חקיקה מגינים על כבוד הנפטר בהיבט של שמירה על שלמות גופו לאחר המוות, ועל חובת קבורה מכובדת שתשמר את כבודו" (פסקה 146); וראו הוראת סעיף 8(2) לפקודת בריאות העם, 1940, המחייבת קבורה תוך 48 שעות.

ה. אמנם, ד"ר מיכאל ויגודה, ראש תחום המשפט העברי במשרד המשפטים, הסוקר אף הוא את התשתית הנורמטיבית ("לנפש לא יטמא בעמיו", לשרפת גופות בהלכה ובמשפט", פרשת השבוע 250 (תשס"ו), 3) מציין, "שתמוה הוא הדבר שאין בישראל חוק המחייב לקבור מתים או לטפל בגופות המתים בדרכים אחרות" (למעט חוק בתי קברות צבאיים, תש"י-1950, המחייב בסעיף 4(א) להביא חייל לקבורה). המחבר מזכיר כי הצעת חוק פרטית לעניין זה (מאת ח"כ א' ישי) הוגשה בשעתו (הצעת חוק חובת הבאה לקבורה תשס"ה-2005). אוסיף, כי לימים הוגשו בנוסף הן הצעה לממן מכספי ביטוח לאומי שריפת נפטר (הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון - דמי שריפת נפטר), תשס"ו-2006, מאת ח"כ א' וילן; והן הצעת חוק קבורה בבית עלמין תשס"ז-2007, מאת ח"כ י' כהן וי' חסון ואחרים) (המחייבת קבורת יהודי בבית עלמין אלא אם ציוה המת על שריפה); והצעת חוק תיקון פקודת בריאות העם (חובת קבורה בבית עלמין), תשס"ז-2007 מאת ח"כ מ' גפני, שהוגשה כנגד פרסומים לגבי מתן שירותי שריפה. לשיטת ד"ר ויגודה, גם הוראות פקודת בריאות העם אינן מחייבות את הקבורה בפירוש, אף כי כשלעצמי סבורני כי ניתן למצוא אחיזה לכך בסעיף 8(2) כאמור, וגם בהוראות להסרת מפגעים בחקיקת איכות הסביבה, כגון בחוק למניעת מפגעים, תשכ"א-1961 (ראו למשל סעיף 3 שלשונו "לא יגרום אדם לריח חזק או בלתי סביר מכל מקור שהוא, אם הוא מפריע, או עשוי להפריע, לאדם המצוי בקרבת מקום או לעוברים ושבים"; וכן ראו סעיף 4 לעניין זיהום אויר).

ו. ברי כי המבוקש על-ידי העותר, אף אם מחל על כבודו, משמעו – ואיננו יודעים על משפחתו ויחסה לכך - פגיעה בכבוד הזולת, שייחשף למחזה זה וגם לסכנתו הבריאותית.

ז. נציין כי במשפט העברי ובמסורת היהודית נוהג חיוב הקבורה; ראו רמב"ם שופטים, אבל ד', א'-ד'; וכן שולחן ערוך יורה דעה אבלות, שמ"ח, ב-ג: "האומר אל תקברוהו מנכסיו, אין שומעין לו"; "אפילו מי שאין לו ממון שציוה ואמר: אל תקברוהו, אין שומעין לו". ראו גם פרופ' נ' רקובר, גדול כבוד הבריות, כבוד האדם כדרך על, 91-92, המביא (עמ' 32) מדברי ר' מאיר מרוטנברג (שו"ת מהר"ם מרוטנברג תתקכ"ו): "חשו חכמים לכבוד המת בעל כורחו, אפילו כשעל עצמו לא חש", וראו עוד שם עמ' 93 ה"ש 299 משו"ת דובר מישרים לר' דב ויידנפלד, א' ק"ח, שאין לשמוע לציוויו של מי שהורה כי יכתבו על מצבתו דברים בזויים עליו. כפי שמציין ד"ר ויגודה (שם, מעמ' 4), "היהדות מתנגדת נמרצות לשרפת גופות... שרפת גופת המת מוגדרת כניוול למת וביזויו וכפגיעה בכבוד האדם, אשר על כן אין תוקף לצוואתו של מי שמבקש שישרפו את גופו"; ודומה כי מקל וחומר אסורה השלכת הגופה על פני השדה.

ח. נוכח כל אלה, לא נוכל להיעתר לעתירה. אנו מאחלים לעותר אריכות ימים ושנים.

ניתן היום, א' כסלו תש"ע (18.11.09).

שופט

שופט

שופטת